

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคาวัต
อำเภอละแม จังหวัดชุมพร

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดย
องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคาวัต
อำเภอ ละแม จังหวัด ชุมพร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี อันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วน ร่วมในการดำเนินการด้วย (๒) อนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษาพื้นที่ฟูบริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์ อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอน ทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้ อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้ อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคาวัต ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจาก ชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนใน การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไข พัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุม เนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลาย วิชาดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และ เทคนิค ด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองใน สภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ ชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการ การค้า การ สะสม และบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขา การจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณีหมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้ บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลทุ่งคาวัต อำเภอละแม จังหวัดชุมพร

ประเพณีวันสงกรานต์

สงกรานต์หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่คือ ตั้งแต่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน แต่เดิม วันขึ้นปีใหม่ไทย คือ วันเริ่มปีปฏิทินของไทย จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๑ และได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้น ปีใหม่จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓

ประเพณีวันเข้าพรรษา

"เข้าพรรษา" แปลว่า "พักฝน" หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้ พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด ๓ เดือน ในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี เรียกว่า "ปฐิมพรรษา"

ประเพณีวันออกพรรษา

ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เรียกว่าอย่างหนึ่งว่า "วันปวารณา" หรือ "วันมหาปวารณา" คือวันที่ พระสงฆ์ทำปวารณากรรม คือเปิดโอกาสให้ เพื่อนพระภิกษุว่ากล่าวตักเตือนกันด้วยเมตตาจิตได้ เมื่อได้เห็นได้ ชังหรือสงสัย ในพฤติกรรมของกันและกัน

ประเพณีบุญมหากรรม

กฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นมิได้ ระยะเวลานั้นมีเพียง ๑ เดือน คือตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันเพ็ญเดือน ๑๒) ระยะเวลานี้เรียกว่า กฐินกาล คือ ระยะเวลา ทอดกฐิน หรือ เทศกาลทอดกฐิน

ประเพณีงานเดือนสิบ

เป็นงานบุญประเพณีของคนภาคใต้ ของประเทศไทย ที่ได้รับอิทธิพลด้านความเชื่อ ซึ่งมาจากทางศาสนาพราหมณ์ โดยมีการผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเข้ามาในภายหลังเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศล ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพชนและญาติที่ล่วงลับ ซึ่งได้รับการปล่อยตัวมาจากนรก ที่ตนต้องจองจำอยู่ เนื่องจากผลกรรมที่ตนได้เคยทำไว้ตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยจะเริ่มปล่อยตัวจากนรกใน ทุกวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๐เพื่อมายังโลกมนุษย์ โดยมีจุดประสงค์ในการมาขอส่วนบุญจากลูกหลานญาติ พี่น้อง ที่ได้เตรียมการอุทิศไว้ให้เป็นการแสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่ล่วงลับ หลังจากนั้นก็จะกลับไปยัง นรก ในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

ประเพณีงานลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงนั้นมีมาแต่โบราณ โดยมีคติความเชื่อหลายอย่าง เช่น เชื่อว่าเป็นการบูชาและ ขอขมาแม่พระคงคา เป็นการสะเดาะเคราะห์ เป็นการบูชาพระเจ้าในศาสนาพราหมณ์ หรือเป็นการบูชา รอยพระพุทธบาท เป็นต้น การลอยกระทงนิยมทำกันในวันเพ็ญ เดือน ๑๒ ของทุก ๆ ปี อันเป็นช่วงที่น้ำ ในแม่น้ำลำคลองขึ้นสูงและอากาศเริ่มเย็นลง ตามพระราชนิพนธ์พระราชพิธีสิบสองเดือน และตำรับท้าว ศรีจุฬาลักษณ์ได้กล่าวว่า นางนพมาศ หรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ พระสนมเอกในพระร่วงเจ้าแห่งกรุง สุโขทัย เป็นผู้ริเริ่มประดิษฐ์กระทงสำหรับลอยประทีปเป็นรูปดอกบัวบานขึ้น ซึ่งคนทั่วไปนิยมทำตามสืบ ต่อมา

โดยในงานประเพณีลอยกระทง นิยมมีการละเล่นและการประกวดต่าง ๆ เช่นการประกวดกระทง การประกวดหนูน้อยนพมาศ การประกวดนางนพมาศ การรำวงชนิดต่างๆ ฯลฯ

แยกตามประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลทุ่งคาวัด อำเภอละแม จังหวัดชุมพร

๑. สาขาเกษตรกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	เกษตรพอเพียงยั่งยืน	นายโกศล โกมินทร์	หมู่ที่ ๕ ตำบลทุ่งคาวัด
๒	เกษตรพอเพียงยั่งยืน	นายนิยม เกื้อกุล	หมู่ที่ ๘ ตำบลทุ่งคาวัด
๓	ศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	นายจรูญ หมั่นสวัสดิ์	หมู่ที่ ๗ ตำบลทุ่งคาวัด

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่	นายตริก บัวเข้ม	หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งคาวัด
๒	การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่	นายเฉลิม สามงามทอง	หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งคาวัด
๓	การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่	นางหนูหับ ปลอดภัย	หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งคาวัด
๔	การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่	นางหล่อ สามงามชิง	หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งคาวัด
๕	การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่	นายภพ เพ็งล่อง	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวัด

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การนวดแพทย์แผนไทย	นางฉลาด บุญสิน	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวัด
๒	การนวดแพทย์แผนไทย	นางต้อย ยวดยิ่ง	หมู่ที่ ๓ ตำบลทุ่งคาวัด
๓	การใช้สมุนไพรถอนพิษงู	นายเคียร มะลิชู	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวัด
๔	การใช้สมุนไพร	นายสงค์ ทองจันสังข์	หมู่ที่ ๘ ตำบลทุ่งคาวัด
๕	การนวดแผนไทย	นายกรีดิษฐ์ จันทรร	หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งคาวัด
๖	น้ำมันสมุนไพร	นางอุบล บัวเข้ม	หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งคาวัด

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ป่าชุมชนบ้านหินลูกช้าง	คณะกรรมการหมู่ที่ ๗	หมู่ที่ ๗ ตำบลทุ่งคาวัด

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	กลุ่มเกษตรกรทำสวนทุ่งคาวัด	นายสำรวม ใจเปี่ยม	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวัด
๒	กลุ่มกล้วยฉาบทุ่งคาวัด	นางพุดศรี แซ่เลี้ยว	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวัด
๓	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขาช่องลม	นางเฉลิม เยาวนานนท์	หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งคาวัด

๖. สาขาศิลปกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	เพลงบอก/เพลงกล่อมเด็ก	นางเอื้อน ปลอดเถาว์	หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งคาวิด
๒	กลองยาว	นายประดิษฐ์ จันทร์สุข	หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งคาวิด
๓	การขีดหนังตะลุง	นายสุเมศ ไผ่เซ่ง	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวิด
๔	เพลงบอก/เพลงนา	นายเสรีย์ จันทร์ศร	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวิด
๕	เพลงบอก/เพลงนา	นายวิศิษฐ์ บัวทองคำ	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวิด

๗. สาขาศาสนาและประเพณี

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	พิธีกรรมทางศาสนา	นายวิเศษ กิตติสุนทรภรณ์	หมู่ที่ ๓ ตำบลทุ่งคาวิด
๒	พิธีกรรมทางศาสนา	นางสาวปทุมพร หอมจันทร์	หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งคาวิด
๓	พิธีกรรมทางศาสนา	นายจิตร ปานช่วย	หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งคาวิด
๔	พิธีกรรมทางศาสนา	นางกาหลง วานิชเจริญ	หมู่ที่ ๗ ตำบลทุ่งคาวิด
๕	พิธีกรรมทางศาสนา	นายจรัส พรหมมณี	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวิด
๖	พิธีกรรมงานประเพณี	นายสมศักดิ์ เอี่ยมสะอาด	หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งคาวิด

๘. อาหารพื้นบ้าน

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ข้าวยำปักซี่ใต้	นางเอื้อน ปลอดเถาว์	หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งคาวิด
๒	อาหารปักใต้	นางจารีก คงหนอน	หมู่ที่ ๓ ตำบลทุ่งคาวิด